

گفتار نشانه‌ای : روش آموزش ناشنوایان

گیتا موللی / دانشجوی دکتری روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی

چکیده

گفتار نشانه‌ای^۱ روشی است که جهت تکمیل گفتارخوانی ابداع شده است. گفتار نشانه‌ای به افراد ناشنوا امکان می‌دهد از طریق حس بینایی به زبان گفتاری دسترسی داشته باشند. چون این روش نظام ساده‌ای مبتنی بر اصوات است که شامل بهره‌گیری از الگوهای لبی در گفتار طبیعی و یک سری حرکات تکمیلی دست است، به کودک ناشنوا کمک می‌کند تا زبان گفتاری را بطور کامل درک کند و همه اصوات گفتاری را به همان وضوح ببیند که فرد شنوا می‌تواند بشنود. در این مقاله ضمن توضیح پیرامون این روش تأثیر آن بر کودک دارای افت شنوایی و وضعیت موجود در کشورهای دیگر ذکر می‌شود.

مقدمه

از راه لامسه در دسترس کودکان نابینا قرار گیرد، گفتار نشانه‌ای هم به افراد ناشنوا امکان می‌دهد از راه حس بینایی به زبان گفتاری دسترسی داشته باشند. در این نظام از شکل‌های مختلف دست و موقعیت دست برای رفع ابهام در درک واج‌های همخوان - واکه (CV)^۲ استفاده می‌شود. از این رو، حرکات دست لب‌ها و اطلاعات شنوایی همگی با هم به درک کلی فرد کمک می‌کنند.

اهمیت گفتار نشانه‌ای برای افراد دارای افت شنوایی

گرچه پیشتر درک گفتار را تقریباً به‌طور کامل محدود به استفاده از شنوایی می‌دانستند اما برخی پژوهش‌ها از جمله بررسی مک گورک^۳ و مک دونالد^۴ (۱۹۷۶) نشان داد این تصور درست نیست، زیرا بینایی نه تنها به درک گفتار کمک می‌کند، بلکه حتی خود می‌تواند چگونگی درک گفتار را تغییر دهد بدون آنکه فرد قادر به خنثی کردن اثر آن باشد (تورز^۵ و همکاران، ۲۰۰۶). مدت‌ها مریدان به دنبال روشی بودند که بتواند گفتار را برای افراد ناشنوا قابل رویت کند. در دهه‌های اخیر روش‌های چندی ابداع شد که مهم‌ترین آن گفتار نشانه‌ای است.

ارتباط گفتاری سرشتی چندحسی دارد. افراد شنوا برای درک گفتار هم از اطلاعات بینایی و هم از اطلاعات شنوایی استفاده می‌کنند. برای افراد کم‌شنوا درک گفتار از راه بینایی مهم‌ترین راه است و افراد دارای افت شنوایی که آموزش‌های شفاهی دیده‌اند، عموماً بر لب‌خوانی یعنی اطلاعات قابل رویت چهره و لب‌ها تکیه دارند. اما لب‌خوانی به‌تنهایی کمک چندانی نمی‌کند، زیرا بسیاری از واحدهای گفتاری شکل مشابهی روی لب‌ها دارند. علاوه بر این حتی بهترین گفتارخوان‌ها هم بیش از نیمی از واج‌ها را در هجاهای بی‌معنی یا در کلمات و جملات تشخیص نمی‌دهند. گفتار نشانه‌ای به فرد کم‌شنوا کمک می‌کند تا درک کاملتری از گفتار داشته باشد (نیکولز و لینگ، ۱۹۸۲).

گفتار نشانه‌ای چیست؟

گفتار نشانه‌ای که آن را به اختصار CS می‌نامند، روشی است که جهت تکمیل گفتارخوانی ابداع شده است. همان‌طور که بریل سبب می‌شود گفتار نوشته شده

CUED SPEECH FOR AMERICAN ENGLISH

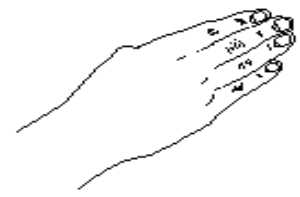
Handshape 1
/d, p, zh/
deep treasure

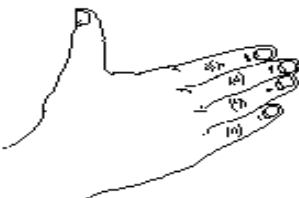
Handshape 2
/TH, k, v, z/
the caves

Handshape 3
/s, h, r/
sea horse

Handshape 4
/wh, b, n/
white bone

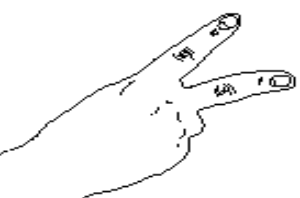
Handshape 5
/m, t, f/ & vowel alone
my taffy

Handshape 6
/w, sh, l/
wet shell

Handshape 7
/th, j, g/
thin jogger

Handshape 8
/y, ng, ch/
young child

Mouth
/ee, ur/
leisure

Chin
/aw, ue, e/
tall blue tent

Throat
/oo, i, a/
Look, big crabs!

Side
consonant alone

move 1" forward
Side Forward
/oe, ah/
boat dock

move 1/2" - 3/4" down
Side Down
/uh/
sun

Chin to 5 Throat
/oi, ay/
moist snails

Side to 5 Throat
/ie, ou/
light house

هیچگونه معنای زبان‌شناختی نیست و تنها برای از بین بردن ابهامات در لب خوانی به کار می‌رود و گفتار را کاملاً قابل رویت می‌کند (سیمونز، ۲۰۰۵).

گفتار نشانه‌ای، به کودک ناشنوا کمک می‌کند زبان گفتاری را به طور کامل درک کند. مزایای بسیار CS ناشی از این واقعیت ساده است که فرد ناشنوا با استفاده از CS می‌تواند همه اصوات گفتاری را به همان

گفتار نشانه‌ای نظام ساده‌ای مبتنی بر اصوات است که شامل بهره‌گیری از الگوهای لبی در گفتار طبیعی و یکسری حرکات تکمیلی دست است. این دو جزء به همراه هم نشانه‌های بینایی کاملاً واضح و غیر مبهمی برای درک زبان شفاهی ایجاد می‌کنند. حرکات تکمیلی دست در CS ترکیب همزمانی از محل، شکل دست و حرکت آن است که به خودی خود حاوی

وضوحی بیند که فرد شنوا می‌تواند بشنود. به همین دلیل رشد زبانی درست به همان صورت و همان سرعتی رخ می‌دهد که برای کودک شنوا اتفاق می‌افتد. از این رو، بتدریج کودک با استفاده از همان زبان گفتاری (که از راه بینایی دریافت می‌شود) شروع به فکر کردن و توسعه زبان درونی خود می‌کند و در سال‌های ورود به دبستان خواندن و نوشتن او نیز پیشرفت می‌کند. گفتار نشانه‌ای در حقیقت در خدمت توسعه زبان شفاهی کودک ناشناست (پورتولانو^۷، ۲۰۰۸).

گفتار نشانه‌ای و توانایی خواندن و نوشتن

کودکان دارای شنوایی بهنجار از بدو تولد آموختن زبان مادری خود را آغاز می‌کنند و در سنین پیش دبستانی در بیشتر اصول پایه‌ای آن مهارت کامل می‌یابند. آنها می‌توانند از دانش خود در زمینه‌ی زبان گفتاری برای فکر کردن، برقراری ارتباط و یادگیری خواندن و نوشتن استفاده کنند. بیشتر کودکان ناشنوا حتی با سمعک‌های پیشرفته یا کاشت حلزونی نیز برای شنیدن اصوات گفتاری، شنوایی کافی ندارند. از این رو، باید همراه با آن به لب خوانی تکیه کنند. از آنجا که بسیاری از اصوات غیرقابل دیدن هستند و بقیه آنها هم روی لب‌ها بسیار شبیه یکدیگر دیده می‌شوند لب خوانی دارای محدودیت‌هایی است. پیامد این وضعیت برای کودکان دارای افت شنوایی، ناتوانی و ناکامی در برقراری ارتباط است.

در این وضعیت زمان با تأخیر و نقایصی رو به رو است و گاه اصلاً رشد نمی‌یابد. عدم درک و استفاده از زبان کودک را دچار مشکلات ارتباطی و دیگر پیامدهای اجتماعی - روانی آن می‌کند. در عین حال زمانی که درک فرد از زبان گفتاری کامل نباشد به سختی می‌تواند خواندن و نوشتن را بیاموزد.

گفتار نشانه‌ای از راه ارائه کامل زبان گفتاری از طریق بینایی به کودک ناشنوا، شناسایی گفتار، لب خوانی و زبان نوشتاری کودک را بهبود می‌بخشد. CS در عین حال به توسعه گنجینه‌ی واژگان کودک، اصلاح تلفظ و بهبود مهارت‌های خواندن و نوشتن کودک ناشنوا نیز کمک می‌کند. پژوهش‌ها حاکی از آنند که مهارت‌های گفتار خوانی بهترین شاخص‌های پیشگویی کننده چگونگی تحول خواندن و نوشتن کودک ناشنوا در سال‌های نخست دبستان است (سیمونز، ۲۰۰۵). گفتار نشانه‌ای در عین حال به دلیل ماهیت چند حسی خود به رشد زبان کلامی و روانی کلامی کودک ناشنوا کمک می‌کند (لیبارت و الگریا، ۱۹۹۵).

از این رو، کارایی گفتار نشانه‌ای به عنوان یک روش آموزشی اثبات شده و این روش به بیش از ۶۰ زبان برگردانده شده است. متأسفانه در کشور ما هنوز این روش به کار گرفته نشده است، از این رو پژوهش‌هایی جهت برگردان گفتار نمادین به زبان فارسی و اجرای آن روی کودکان ناشنوا و بررسی تاثیر آن بر درک گفتار آنان ضروری است.

گفتار نشانه‌ای در زبان‌های مختلف

پیشینه CS به سال ۱۹۶۶ بر می‌گردد. در حدود ۴۰ سال پیش دکتر آر اورین کورنت^۸ از دانشگاه گالات^۹ (دانشگاه ویژه افراد ناشنوا در امریکا) این نظام ارتباطی را طراحی کرد. کورنت علاقه مند بود بدانند چگونه می‌توان خواندن و نوشتن دانش آموزان دارای افت شنوایی را بهبود بخشید. او در عین حال متوجه شد بیشتر دانشجویان ناشنوا علی‌رغم برخورداری از سطح هوشی بالا و سال‌ها استفاده از زبان انگلیسی، تسلط کافی بر زبان ندارند. کورنت بر این باور بود که اگر افراد ناشنوا

کلمبیا^{۱۵} عملکرد ۱۲ دانش آموز دارای مشکل گفتاری را پس از ۷ و ۱۲ ماه استفاده از CS ارزیابی کردند. نتایج بررسی آنها حاکی از این بود که دریافت زبان گفتاری در هر دو زمان با استفاده از CS بهتر بود (تورز^{۱۶} و همکاران، ۲۰۰۶).

گفتار نشانه‌ای نظام ساده‌ای مبتنی بر اصوات است که شامل بهره‌گیری از الگوهای لبی در گفتار طبیعی و یکسری حرکات تکمیلی دست است. این دو جزء به همراه هم نشانه‌های بینایی کاملاً واضح و غیر مبهمی برای درک زبان شفاهی ایجاد می‌کنند

مدرسه سنت جود^{۱۷} در شهر کبک^{۱۸} برنامه جامعی مبتنی بر CS برای دانش‌آموزان ۴ تا ۱۲ ساله دارای افت شنوایی ارائه می‌کند. از سال ۱۹۹۲، CS فرانسوی به عنوان روش اصلی ارتباطی به کار برده می‌شود که هم جزء برنامه‌های درسی و هم روش ارتباطی روزمره‌ی دانش‌آموزان است (بک، ۲۰۰۶).

اسپانیا تقریباً از همان زمان که دکتر کورنت در اواخر دهه ۶۰ میلادی مفهوم گفتار نشانه‌ای را مطرح نمود، این روش در اسپانیا شناخته شده است. اما از سال ۱۹۸۳م. عملاً مورد استفاده قرار گرفت. در آن سال در نخستین کنگره انجمن والدین امریکای لاتین در کارتاگنا^{۱۹} (اسپانیا) از دکتر کورنت دعوت شد به سخنرانی بپردازد. محل کنگره در انجمن والدین کودکان دچار آسیب شنوایی (APANDA)^{۲۰} بود. از همان سال گفتار نشانه‌ای در آن مرکز برای کودکان دارای افت شنوایی مورد استفاده قرار گرفت و نخستین نتایج آن در ۱۹۸۸ به

پایه‌های زبانی محکمی داشته باشند می‌توانند مهارت‌های خواندن و نوشتن و ارتباطات خود، همچنین روانی کلام و تسلط زبانی خود را بهبود بخشند. هدف دکتر کورنت ایجاد نظام آموزشی ساده‌ای بود که در آن بتوان برای همه اصوات گفتاری ظاهر خاص خود ایجاد کرد؛ درست همان طور که برای افراد دارای شنوایی بهنجار هر صدایی از نظر شنوایی، صدای خاص خود را دارد. او بر اساس زمینه‌ای که از ریاضیات داشت، گفتار نشانه‌ای را ابداع کرد که در آن از هشت شکل دست در چهار محل نزدیک دهان برای تکمیل صداهای گفتاری با شکل‌های لبی آن استفاده شد و به این ترتیب همه اصوات گفتاری را قابل رویت نمود (بک^{۲۱}، ۲۰۰۶).

گفتار نشانه‌ای به بیش از ۶۰ زبان و لهجه مختلف برگردانده شده است. نخستین بار در سال ۱۹۶۹ به زبان ایتالیایی و پس از آن در ۱۹۷۰ به زبان‌های اسپانیولی، کرواتی - صربی، هندی، سوئدی و زبان Telgu برگردانده شد. از میان زبان‌های مختلفی که اکنون در دسترس است می‌توان به زبان عبری، چینی، سواحیلی و Navajo اشاره کرد.

گفتار نشانه‌ای امروزه تقریباً در ۲۰ کشور جهان به کار می‌رود. بسیاری از زبان‌ها، نام ویژه خود را برای CS استفاده می‌کنند. به عنوان مثال فرانسوی‌ها آن را "Langue Parle' Comple'te" و اسپانیولی‌ها "La Fonogesty Palabra Complecentada" و لهستانی‌ها "Fonogesty" می‌نامند (بک، ۲۰۰۶).

کانادا

گفتار نشانه‌ای در سال ۱۹۷۲ به کانادا رسید. در سال ۱۹۷۳، دانیل لینگ^{۲۱} از دانشگاه مک گیل^{۲۲} در مونترال^{۲۳} کانادا و بریان کلارک^{۲۴} از دانشگاه بریتیش

چاپ رسید (تورز^{۲۱} و همکاران، ۲۰۰۶).

بین سال‌های ۱۹۸۳ تا ۱۹۹۰ متخصصان و کارشناسان APANDA چندین گردهمایی را با موضوع CS برگزار کردند، که پروفیسور کورنت در چندین گردهمایی حضور داشت. همچنین این انجمن با انجمن‌های فرانسوی و بلژیکی ارتباط برقرار کردند.

در ۱۹۹۰ CS در اسپانیا با نام La Complementada Palabra بیان می‌شد که بعداً آن را به اختصار LPC نامیدند. تا این سال با اینکه مقالات متعددی در این مورد به چاپ رسیده بود اما کاربرد آن در خانواده‌ها بسیار محدود بود.

پروفیسور سانیتاگو تورز^{۲۲} در سال ۱۹۹۲ کار بررسی و تدریس MOC^{۲۳} را در دانشگاه مالاگای^{۲۴} اسپانیا آغاز کرد. MOC یک الگوی مداخله‌ای زبان و گفتار است که اساس آن بر علوم شناختی، زبان‌شناسی روان-شناسی^{۲۵} و زبان‌شناسی زیستی^{۲۶} است. در این برنامه، استفاده از CS اسپانیولی (LPC)^{۲۷} و آموزش زبان و گفتار به کودکان ناشنوا همزمان با هم به کار می‌رود. والدین و کارشناسان آموزش داده می‌شوند و اجرای آن برای خانواده‌ها و کارشناسان رایگان است. والدین LPC را از نوزادی تا حدود ۱۲ سالگی برای کودکان دارای افت شنوایی خود به کار می‌برند. پس از ۱۲ سالگی، کودکان معمولاً هفته‌ای یکبار برای ملاقات‌های گروهی مراجعه می‌کنند. اغلب کودکان در محیط مدرسه با یکدیگر ارتباط کلامی دارند و کلاس‌ها را به راحتی می‌گذرانند.

کتاب‌ها، فیلم‌های ویدئویی و بررسی‌های زیادی در مورد روش MOC صورت گرفته است که نشان دهنده تأثیرات مثبت آن بر توسعه زبان کودکان است. ده سال بعد گروه MOC جایزه ملی فیاپاس^{۲۸} ۲۰۰۲ را برای ساخت الگوی مداخله‌ای موثری برای کودکان دارای

افت شنوایی به خود اختصاص دادند.

فنلاند

لینا هسلمن^{۲۹}، مادر دختر ۵ ساله ناشنوایی است که از CS استفاده می‌کند وی با استفاده از یک پژوهش ملی (CS فنلاندی^{۳۰}) را فرا گرفت و کار آموزش و تدریس آنرا در کشور فنلاند به عهده دارد. در کشور فنلاند اغلب خانواده‌های ناشنوایان از زبان اشاره استفاده می‌کنند اما استفاده از CS به ویژه در موقعیت‌هایی که استفاده از شنوایی مشکل است، بسیار کارساز می‌باشد. همچنین خانواده‌ها توانسته‌اند با استفاده از CS به کودکان ناشنوای خود زبان خارجی بیاموزند و این امر برای آنها بسیار خوشحال کننده است.

هسلمن و خانواده اش ارتباط نزدیکی با انجمن CS فرانسوی (ALPC)^{۳۱} دارند و در پژوهش‌ها آن مرکز مشارکت می‌کنند (بک، ۲۰۰۶).

ایران

CS به زبان فارسی بر گردانده نشده است و تنها اقدام منتشر شده که تا حدودی مشابه بوده و در این زمینه به زبان فارسی وجود دارد، تلاش جبار باغچه بان است. وی با طراحی الفبای گویای زبان فارسی، توجه به لزوم یک روش کمکی برای گفتارخوانی و اصلاح تلفظ را مورد توجه قرار داده است. وی به دنبال ابزاری بوده است که بتواند مشکل گفتارخوانی آوای هم جایگاه را حل کند و علاوه بر آن تولید گفتار را در ناشنوایان تسهیل سازد؛ همان اهدافی که گفتار نشانه‌ای به دنبال آن بوده است.

باغچه بان نام روش خود را «الفبای گویا» می‌گذارد. الفبای گویای باغچه بان شباهتی به الفبای دستی که در واقع وسیله‌ای کمکی و در خدمت زبان اشاره است

ندارد و تا حدودی در شکل و کاملاً در اهداف مشابه (۱۳۸۷). باتوجه به کارایی ثابت شده این روش برای گفتار نشانه‌ای است. وی سالیان طولانی در آموزش کودکان و بزرگسالان ناشنوا و نبود آن در زبان فارسی ناشنوایان از این روش استفاده کرده است (حسن‌زاده ، لزوم تدوین گفتار نشانه‌ای فارسی روشن است.

زیر نویس ها :

1- Cued Speech	17- Saint Jude School
2- Consonant – Vowel	18- Quebec
3- Mc Gurk	19- Cartagena
4- Mc Donald	20- The Association of Parents of Children with Hearing Impairment
5- Torres	21- Torres
6- Sound - based	22- Santaigo Torres
7- Partolano	23- Modelo Oral Compementado
8- R. Orin Cornett	24- Malaga
9- Gallaudet	25- Psycholinguistics
10- Beck	26- Neurolinguistics
11- Daniel ling	27- La Palabra Complementada
12- Mc Gill University	28- National Prize Fiapas 2002
13- Montreal	29- Leena Hasselman
14- Brian Clarke	30- Vinkkipuhe
15- British Columbia	31- Asociacion Langue Parle' Complete
16- Torres	

منابع:

- حسن زاده ، سعید (۱۳۸۷). "روانشناسی و آموزش ناشنوایان" ، تهران ، انتشارات سمت .
- Beck P.H. (2006) *Cued Speech across cultures*. Volta Voices. 13 (5): 26- 28
- Seamans P.W. (2005) *From silence to sound : Cognition and language planning in the international education of prelingually deaf students*. PhD dissertation. University of Southern California California.
- Leybaert J. & Alegria J. (1995) *Spelling development in deaf and hearing children : Evidence for use of morpho–phonological regularities in French , Reading and Writing : An Interdisciplinary Journal , 7 : 89 - 109*
- Portolano M. (2008) *Cued American English: a variety in the visual mode*. *Word Englishes*, 27 (2) : 196-216.
- Nicholls, G., & Ling, D. (1982). *Cued Speech and the reception of spoken language*. *Journal of Speech and Hearing Research*, 25, 262-269.
- www.cuedspeech.info/cornett.html
- Torres S. , Moreno – Torres I. & Sontana R.,(2006) *Quantitative and qualitative evaluation on linguistic input support to a prelingually deaf child with cued speech : A Case study* , *Journal of Deaf studied and deaf Education Advance* , (11)